

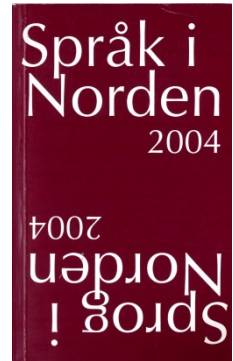
Sprog i Norden

Titel: Nordisk språkråd – en oppsummering og et fremtidsperspektiv

Forfatter: Ola Haugen

Kilde: Sprog i Norden, 2004, s. 171-177

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Nordisk språkråd

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Nordisk språkråd – en oppsummering og et fremtidsperspektiv

Ola Haugen

Etter sju års virksomhet blir Nordisk språkråd nedlagt ved utgangen av året, og aktivitetene skal integreres i et nytt støtte- og mobilitetsprogram under Nordisk ministerråd, Nordplus språk, sammen med virksomheten til to andre nordiske programmer på språkområdet, Nordmål og Nordkurs. Funksjonene til Ministerrådets språkpolitiske referansegruppe skal også inngå i Nordplus språk. Språkprogrammet og språksamarbeidet i Norden skal styres av en ledelsesgruppe med navnet Nordens språkråd, som skal bestå av 14 medlemmer, to representanter fra hver av de nordiske nasjonalstatene, én fra hver av selvstyreområdene (Færøyene, Grønland og Åland) og én fra Sametinget. Nordisk språkråd har selv i en anbefaling fra august 2002 tatt initiativet til at Ministerrådet skulle samordne sine språklige programmer og aktiviteter (med unntak av Nordens institutt i Finland) i én organisasjon for å unngå uklarhet og oppsplitting av ansvarsforholdet innenfor Ministerrådets språkpolitiske satsing og for å skape synergier. Det er derfor grunn til å være fornøyd med at en slik organisasjonsendring nå skjer, og vi må håpe og tro at endringen vil bidra til å effektivisere og styrke det nordiske språksamarbeidet. En viktig forutsetning er imidlertid at de forskjellige språknemndene i Norden får en sentral plass i den nye organisasjonen, og at samarbeidet mellom språknemndene kan føres videre på en hensiktsmessig måte.

Nordisk språkråd har i den perioden hvor Ministerrådet har arbeidet med å utforme rammene for det nye organet Nordplus språk og Nordens språkråd, tatt flere initiativ for å sikre at språknemndene blir godt representert i det nye styringsorganet, og at virksomheten blir sikret en tilfredsstillende sekretariatskapasitet. Selv om språknemndene rent formelt gjennom statuttene ikke er blitt sikret direkte deltakelse i Nordens språkråd, har embetsmannsgruppen som har drøftet statuttene, på bakgrunn av henvendelsen fra Nordisk språkråd, likevel uttalt at det nye organet totalt sett bør sikres en rimelig representasjon fra språknemndene. Det blir derfor viktig at departementene i de respektive landene som er ansvarlige for å utpeke de nasjonale representanter til Nordens språkråd, følger opp denne intensjonen.

Når Nordisk språkråd nå skal nedlegges, er det både betimelig og hyggelig å foreta en liten oppsummering av virksomheten i denne utgaven av *Språk i Norden*. Organisasjonen ble etablert 22.2. 1997 av språknemndene i de nordiske landene med det formålet å være et organ for samarbeid dem imellom i spørsmål som ligger innenfor de enkelte nemndenes virksomhetsområde. Et særskilt formål var å fremme internordisk språkforståelse og gjøre det enklere å bruke nordiske språk i og utenfor Norden, for eksempel i det europeiske samarbeidet. Alle språkene som hører hjemme i Norden, er representert gjennom sine språknemnder: dansk, finsk, færøysk, grønlandsk, islandsk, norsk, samisk og svensk, dessuten også svensk i Finland og finsk i Sverige. Bakgrunnen for etableringen var Nordisk ministerråds beslutning om å legge ned Nordisk språksekretariat i 1996 etter 18 års drift, basert på en analyse av denne og andre nordiske virksomheter ”nordiske nytte”. Språksekretariatets nordiske nytte ble ikke vurdert som stor nok til å forsvare fortsatt drift. Språknemndene mente derimot at virksomheten var svært nyttig både på nasjonalt og nordisk nivå. De mistet ved nedleggelsen et viktig samarbeidsorgan, og sentrale fellesnordiske oppgaver og tiltak på språkområdet mistet en felles koordinerende kraft. For språknemndene ble dette opplevd

som et vesentlig og uakseptabelt tap, og Nordisk språkråd ble etablert for å fylle en del av tomrommet etter Språksekretariatet.

Ministerrådet bevilget 1 million danske kroner per år for å opprettholde samarbeidet mellom språknemndene. Bevilgningen ble gitt i en forsøksperiode på i første omgang tre år. Organisasjonen skulle av den grunn ikke bygges opp med et fast sekretariat. Sekretariatsfunksjonen ble lagt til Svenska språknämnden, og dens daglige leder, Margareta Westman, ble Nordisk språkråds første leder. Planen var videre at sekretariatsfunksjonen og lederskapet skulle ambulere mellom Svenska språknämnden, Dansk Sprognævn og Norsk språkråd med en treårsperiode på hver dersom evalueringen av den første treårsperioden tilsa videre drift. Slik ble det, og i avviklingsåret er det Norge som har hatt lederskapet, og Nordisk språkråd har nå en årsbevilgning fra Ministerrådet på ca 2 millioner kroner, i tillegg har man fått en del midler fra andre kilder til forskning og konferanser.

Til tross for sin noe provisoriske karakter har Nordisk språkråd likevel klart å oppfylle de viktigste av de intensjonene språknemndene hadde da organisasjonen ble etablert. Nordisk språkråd har hittil, i tillegg til de årlige nordiske språkmøtene, arrangert og vært medarrangør av nærmere 40 seminarer og konferanser om emner innenfor leksikografi, terminologi, språkteknologi, språk i offentlig forvaltning, språkbruk i EU, nordisk språkforståelse, språk og kultur i Vest-Norden, nordisk språkhistorie og minoritetsspråk. Ved utgangen av 2003 har Nordisk språkråd utgitt 35 bøker og konferanserapporter, herunder enkelte nye utgaver av titler fra Språksekretariatets tid. Faste årlige utgivelser er Språk i Norden, som er Nordisk språkråd og språknemndenes årsskrift, og LexicoNordica, som utgis i samarbeid med Nordisk forening for leksikografi. Nordisk språkråd har deltatt i flere prosjekter, som initiativtaker, som administrator eller som samarbeidspartner. Det gjelder et forsøksprosjekt om etableringen av en nordisk termbank,

informasjonsutveksling om språkteknologi i Norden og etablering og drift av et nettsted for lærere og elever om Vest-Nordens språk og kultur. Spesielt må dessuten fremheves to store forskningsprosjekter. Det gjelder moderne importord i Norden, som er et omfattende fellesnordisk prosjekt under ledelse av professor Helge Sandøy, og som avsluttes i 2004. Det andre er en bredt anlagt undersøkelse av internordisk språkforståelse hos skoleelever, som Nordisk språkråd utfører på oppdrag fra Nordisk Kulturfond. Prosjektet ledes av universitetslektor Lars-Olof Delsing, og ved utgangen av 2003 har det kommet omtrent halvveis. Det første prosjektet har flere nordiske finansieringskilder, og de største er Nordisk språkråd, NorFA, Universitetet i Bergen og språknemndene. Det siste har finansiering kun fra Nordisk Kulturfond. Fra 1999 har Nordisk språkråd med en årlig, øremerket ekstrabevilgning på 800 000 kroner gitt støtte til omkring 40 ordboksprosjekter for små språk i Norden. Nordisk språkråd har også sitt eget nettsted med variert informasjon og aktuelle lenker, og har dessuten vært sekretariat for Nordisk forening for leksikografi.

Men den viktigste funksjonen for Nordisk språkråd har nok vært å opprettholde og videreutvikle kontakten, samarbeidet og erfaringsutvekslingen mellom språknemndene i Norden. Og verdien av denne funksjonen lar seg ikke så lett kvantifisere eller dokumentere gjennom en opplisting. Men jeg tror at alle som har deltatt i Nordisk språkråd, har opplevd at samarbeidet og den personlige kontakten har vært svært nyttig. Etter min mening er det både mulighet og grunn til å videreutvikle og forbedre kontakten mellom språknemndene. Med mange nye arbeidsoppgaver som etter hvert melder seg, vil samarbeidet bli enda viktigere i årene som kommer. I den forbindelse bør det også nevnes at Nordisk språkråd har fungert som et fellesnordisk kontaktpunkt mot europeiske språkinstitusjoner, blant annet den nye EU-organisasjonen som ble etablert i oktober 2003: European Federation of National Institutes of Languages (EFNIL). Arbeidet i denne organisasjonen og annet

internasjonalt arbeid er også en grunn til å styrke samarbeidet mellom språknemndene i Norden slik at felles nordiske synspunkter får sterkest mulig gjennomslagskraft.

Nordisk språkråd har i sin sjuårsperiode bidratt til å holde liv i og videreutvikle en langvarig tradisjon. Det nordiske språksamarbeidet går tilbake til språkmøtet i Stockholm i 1869. I mellomkrigstiden fikk interessen for nordisk språksamarbeid et nytt oppsving, og det ble holdt nordiske møter i 1937 og -38. Fra 1954 har det vært holdt årlige nordiske språkmøter, og i 2003 arrangerte man dermed det femtiende møtet. Gjennom etableringen av Nordisk språksekretariat i 1978 fikk samarbeidet en fast organisatorisk ramme. Nordisk språkråd har ført tradisjonen videre på en god måte, og nå overtar altså Nordplus språk og Nordens språkråd stafettspinnen. Men kan den nye organisasjonen på en fullgod måte i praksis erstatte alle de funksjonene som Nordisk språkråd har ivaretatt hittil?

Slik det ser ut i dag, når man bare kjenner den nye organisasjonens formelle form og ikke kan vite noe om hvordan den vil fungere i praksis, er mitt svar nei. Arbeidet for de enkelte språknemndene i Norden har gjennom de senere årene utviklet seg i en retning som gjør det sterkt ønskelig å ha et samarbeidsforum hvor ledelsen og medarbeiderne i språknemndenes sekretariater kan utveksle erfaringer og informasjon og samarbeide om konkrete prosjekter av forskjellig slag. Jeg tenker ikke minst på alle de oppgavene som vil følge i kjølvannet av språkstyrking og statusvern, som i fremtiden antakelig vil bli blant de mest sentrale og arbeidskrevende oppgavene for språknemndene nasjonalt. Men også de utfordringene som henger sammen med at de nordiske landene blir sterkere og sterkere preget av flerspråklighet inviterer til samarbeid.

I Norge er det konkret arbeid i gang for å omdanne Norsk språkråd til et organ som skal arbeide mer utadrettet, blant annet for å styrke norsk mot presset fra engelsk og sikre at det

oppretholder sin status som samfunnsbærende språk. Sverige har tilsvarende planer for Svenska språknämnden basert på riksdagsutredningen ”Mål i mun”. I Danmark har man gjennom publikasjonen ”Sprog på spil” tatt initiativet til en debatt om dansk språkpolitikk, hvor man særlig peker på behovet for å gjennomføre målrettede tiltak for å styrke posisjonen for dansk språk. Også i de andre nordiske landene registrerer språknemndene de samme problemene i sine språk og har mange av de samme utfordringene.

Språknemndene i Norden står med andre ord overfor mange nye og likeartede arbeidsoppgaver og utfordringer i årene som kommer, og de kan på disse områdene i liten grad støtte seg på andres erfaringer eller hente konkret hjelp utenfra. Det er blant annet nødvendig med forskning, kartlegging og problemanalyse, og gjennom prøving og feiling må man finne frem til effektive tiltak og arbeidsformer. Og siden den samfunnsmessige og politiske situasjonen i de nordiske landene og selvstyreområdene har så mange like trekk, vil samarbeid og erfaringsutveksling på et konkret og praktisk nivå mellom språknemndene kunne bidra til at man raskere, mer rasjonelt og mer effektivt kan gripe fatt i problemene.

Jeg ser for meg at et fremtidig samarbeid mellom språknemndene i Norden foregår på to nivåer. På et overordnet språkpolitisk nivå vil samarbeidet foregå innenfor rammen av Nordens språkråd. Alle eller de fleste språknemndene vil forhåpentlig være representert i Nordens språkråd og vil på den måten kunne samarbeide om å ta initiativ og legge forholdene til rette for at de fire hovedmålene til Nordens språkråd blir realisert. Og språknemndenes kompetanse og erfaring vil uten tvil være et verdifullt bidrag i det strategiske arbeidet som skal skje og for de beslutningene som skal fattes i Nordens språkråd. Men Nordens språkråd kan som organ eller kollegium neppe stå for videreutviklingen og gjennomføringen av et mer praktisk og konkret orientert samarbeid mellom språknemndene, slik

Nordisk språkråd hadde muligheten til fordi det var språknemndenes eget organ, og fordi det ikke hadde de omfattende og overordnede arbeidsmålene som Nordens språkråd får. På et praktisk plan vil samarbeidet derfor mest effektivt og målrettet kunne skje innenfor rammen av en uformell nettverksorganisasjon etablert og styrt av sekretariatene i språknemndene. Gjennom et slikt forum kan medarbeiderne i sekretariatene knytte nær og viktig kollegial kontakt, utveksle erfaringer, gi hverandre råd, gjennomføre felles forskningsprosjekter og kartleggingsprosjekter, utprøve parallelle tiltak i de forskjellige landene og ellers sette i verk tiltak av felles interesse. Språknemndene er eneinstitusjoner i sine respektive land eller selvstyreområder, og den eneste muligheten de har for faglig og kollegial kontakt med tilsvarende virksomheter, blir gjennom en slik nordisk nettverksorganisasjon. En videreutvikling av det praktiske samarbeidet mellom de nordiske språknemndene vil styrke språknemndenes nasjonale arbeid og være viktig i en tid hvor nye arbeidsoppgaver melder seg og ny kompetanse skal utvikles. Dette samarbeidet og de forskjellige prosjektene man ønsker å gjennomføre, bør i noen grad kunne bli finansiert av Nordens språkråd, slik statuttene åpner for, og slik forarbeidene også indikerer.

I et slikt perspektiv er det grunn til å tro at nyordningen vil styrke samarbeidet mellom språknemndene i Norden og gi det nasjonale og internordiske arbeidet til språknemndene bedre effekt enn tidligere. Gjennom Nordens språkråd vil man få en mer direkte kanal med større påvirkningskraft inn til politiske beslutningstakere på nasjonalt og nordisk nivå. Gjennom en uformell nettverksorganisasjon vil man få et operativt organ som kan konsentrere seg om å videreutvikle det praktiske samarbeidet. De to forumene vil dermed utfylle hverandre på en god måte. Som leder i Nordisk språkråd i avslutningsåret ser jeg derfor positivt på fremtiden for det nordiske språksamarbeidet. Jeg har både forhåpninger og forventninger til det arbeidet som skal utføres.

